

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Տարեկան գինն է 6 Արծաթ Մեծիկի
Վեցամսեայ 3 1/2
Մեկ ծանուցումը տալին 2 դուրաչ է
Ստորագրութիւնները կանխիկ են:
Ստորագրութիւնները ամեն ամսեայ 1 ր
եւ 10 րեկ կը սկսին:

Դուք երբայիք լրագրութեան համար
ծախքը առնողին վրայ է:
Լրագրութեան վերաբերեալ համակ կամ ոք
եւ իցէ գրութիւն խմբագրին պիտի
ուղղուի. եւ ամսեայ համարում ծախք
քը խրադողն վրայ է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՊՐԻՆՏԵՐ ԶԵՆՈՒՐԱԿԱՆ
ԼՈՐԵՐԵՐ

Խմբար 8 հոկտ.

Օսմանեան Բանասիրտէ՝ 35 52 1/2.

Փարիզ 8 հոկտ.

Օսմանեան Բանասիրտէ՝ 52 1/2 52 1/2.

Օսմանեան Պատկերային Բաժնիները 81 1/2
դրուի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Լեհաստանի խնդրոյն վրայ միջնորդ
տեղութեանց բանեկը քաղաքականութեան
թանգը վրայ տիրած անստուգանքները
փարատող լուր մը գտն չիւր: Իսկայ է
միայն որ երբեք տեղութեանց կառավար
ութիւններուն մէջ բանակցութիւնները
կը շարունակեն: առաջին անգամ յաջող
արդիւնք մը ունենան: Ինքիկը պատե
լապի վրայ չորսուն տարեկոյն չէ մնա
ցած, վասն զի Մոզքիւն և Եւսթրիա կը
կին կրկին և դեռ վերջին օրերս յայտա
բարութիւն ըրած են թէ պատերազմը
ներս բնաւ միտք չունին: Աստի ինչպէս
որ հաւանական կը թուի, և լրագրոց մեծ
մասը կը հաւատան, բանակցութեանցը
պատակը Լեհացիները պատերազմը ճան
չել է: Գաղղիա պատարաստ է այս բանին,
Մոզքիւն ալ հախտաբար թիւն ունիկընեն,
բայց Եւսթրիա չընդունի: Եւ արդարեւ
ինչ օրուս կրնայ ունենալ Գաղղիոյ և
Մոզքիւն կառավարութեան մէջ Լեհացի
ընդ կրկին պատերազմը ճանչելը, եթէ
Եւսթրիա չընդունայ անոնց հետ: Լեհա
ցիները պատերազմը ճանչելուն նպատա
կը բնականաբար գուրտէն դրած պաշար
և զէնք առնելու գիւրութիւն մը մատ
կարել է Լեհացոց, բայց երբոր սահ
մանակից տեղութիւնները վանիք ոչ
իրիւ պատերազմը՝ այլ իրիւ ապստամբ
նկատեն, չեն թողոր բնաւ որ իրենց հո
ղեն որ և իցէ նորստ մը կամ օգնութիւն
մը անցնի անոն: Լեհաստան: Եւսթրիա
ճառաւ, Գաղղիոյ և Մոզքիւն կառավա
րութիւնները՝ եթէ ստուգիւ Լեհացի
ներս իրիւ պատերազմը ճանչելու փոխ
ունին, Եւսթրիոյ գործակցութիւնը վրէ
տընելու պարտաւոր են:

Բեղադուրիկէն գրուած նամակներ
կը ծանուցանեն թէ Ֆրանսիոյ ժողով
զերքը մարտիոյնը սպառազանքներ
է, և Բրիտանիոյ ամբողջութիւններն ի
սպառ անմտաշելն ընելու համար ամեն
հնար և միջոց ի գործ կը դրուին: Ռու
սիոյ լրագրութեան մէկը սեպտ. 24 թը
ուով կոչներ մէկ հրովարտող կը հրա
տարարէ, որով հեծելազօրոց բոլոր պաշ
տօնակարները՝ որ առեւտրականաց արձա
կուրդ առած են իրենց պաշտօնին դու
րին անցնելու կը հրաւիրուին:

Լեհաստանէն եկած լուրերուն նա
յիւով՝ Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

կրծադուրիկէն գրուած նամակներ
կը ծանուցանեն թէ Ֆրանսիոյ ժողով
զերքը մարտիոյնը սպառազանքներ
է, և Բրիտանիոյ ամբողջութիւններն ի
սպառ անմտաշելն ընելու համար ամեն
հնար և միջոց ի գործ կը դրուին: Ռու
սիոյ լրագրութեան մէկը սեպտ. 24 թը
ուով կոչներ մէկ հրովարտող կը հրա
տարարէ, որով հեծելազօրոց բոլոր պաշ
տօնակարները՝ որ առեւտրականաց արձա
կուրդ առած են իրենց պաշտօնին դու
րին անցնելու կը հրաւիրուին:

Լեհաստանէն եկած լուրերուն նա
յիւով՝ Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

Արշաւարացի մէջ ռուսական կա
ռավարութեան խառնութիւնը վերջին աս
տիճան ստատկացած է: Սեպտ. 26 թը
ուով նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Լեհ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դաստիարակ մը ի վեր մայրաքաղա
քի մէջ զոյգ մը երած էր թէ կայսերա
կան կառավարութիւնը նոր Բանասիրտ
պիտի հանէ:

Մայրաքաղաքի Դաստիարակ լրագրին
այս զոյգը սուտ հանելով կը հաստատ
է թէ կայսերական կառավարութիւնը նոր
բանասիրտ հանելու միտք չունի: Բայց թէ
որ պատշաճ դասի Եւսթրիայի անցըն
րուն պատճառաւ վճարած հատուցում
ներուն մէկ մասն արժեւորութեամբ զոյգ
մասնաւոր սերի մը պիտի հանէ չորս տար
ուան մէջ վճարել:

Եւսթրիա նոր սերիներն միայն Եւսթրի
անի մէջ պիտի շարունակեն, և ամեն առ
կան ու գլխաւոր ալ նոյն գաւառին և
կամուսներն պիտի վճարուին:

Մոզքիւն ուրբաթ օր յունաց նոր
Պատրիարքի ընտրութիւնը կատարուեցաւ
Ֆէնիւ յունաց աղային երեսփոխաննե
րուն և Ս. Մինոյի անդամոց ընդ հանուր
ժողովին մէջ:

Դարով բացուելուն Եւսթրիա և Ե
փեսոսի մետրապօլիտները խնդրեցին որ ի
րենց անունը ընտրութեան ցանկին հանուին:
Յետոյ քուէարկութիւն ըլլալով Փար
սաղիայի եպիսկոպոսը 48 քուէ, Տրապի
զոնի եպիսկոպոսը 41, Եւսթրիայի եպի
սկոպոսը 39, Աստանգի եպիսկոպոսը 47,
Բազորիքի զօնի եպիսկոպոսը 25, Ֆիլի
պիի եպիսկոպոսը 18, և Մելանիի եպի
սկոպոսը 14 քուէ ստացան: Եւսթրի
անքը կատարուելէ ետեւ երեք գլխա
ւոր եպիսկոպոսները Պատրիարքական ե
կեղեցին իջան և կրծական պաշտօն մը
կատարուեցաւ: Յետոյ Ս. Մինոյի ան
դամները նորէն զարմին քուէարկութիւն
ընելով Եւսթրիայի Սոֆրոնիոս եպիսկոպոսը
առաւելադրեց քուէով Ս. Պօլոյ Պատ
րիարք ընտրուեցաւ: Մինոյը այս ընտրու
թիւնը Բ. Դրան հաղորդեց, և Եւսթ
րիայի եպիսկոպոսին ալ հեռագրով իմա
ցուց իր ընտրութիւնը:

Երկու քաղաքի օրը Լարիսայի և Մի
անիայի եպիսկոպոսներն և յունաց աղա
յին ժողովին աշխարհական անդամներն
մէկը Եւսթրիա գնաց նորընտիր պատրիարք
Ս. Պօլոս բերելու:

Մայրաքաղաքի մարտի վերաւերսու
թիւնը հեռեւեալ նոր և օգտակար կար
գարութիւններն ըրաւ:

Յայտնի է որ թէ օտար տեղութիւն
ներէ զարով Օսմանեան երկիրներէ անց
նող և թէ Օսմանեան երկիրներուն մէկ
կողմէն ուրիշ մէկ կողմը զբաղած բերքե

ըն ու վաճառքները ճանաչու վրայ դուր
ւած բոլոր մարտաւորներն զատ զատ կը
բացուին ու կը քննուին խիղճանէ ի վեր:
Եւսթրիայի վերջին շատ անգամ բերքե
րուն ու վաճառքներուն փոխադրու
թեանը գծուարութիւն և եւսթրիայի
պատճառ ըլլալէ զատ, ըստ մեծի մասին
վաճառաց աւրուելուն ալ պատճառ ըլ
լալով, թէպէտ մինչեւ յարկ այս անգամ
տեղութեանց առաջին տունելու հա
մար դանաղան միջոցներ խորհուած է
ին, այսու ամենայնիւ ի դուր զրուած
խարքախտութիւններուն առաջին տունել
ըն անհար եղած էր: Աստի մայրաքա
ղաքի մարտաւոր վերաւերսու Ս. Մինոյ:
Բանի փոշան անօրինեց որ այսուհետ
տե վաճառք մը առաջին անգամ մարա
տան մը մէջ բացուելէ ու քննուելէ ետեւ
հակը (տեղի) կառուած ժամանակ կապին
տեղերը մարտաւոր կողմէն յաղակեալ
կապարեայ կիւղներ պիտի դարձուն, և
այն կապարեայ կիւղներն ունեցող որ և
իցէ վաճառքի հակեր կրկին բացուելու
ու քննուելու հարկէն ազատ պիտի ըլլան:
Եւսթրիայի կիւղներն Օսմանեան եր
կիր մանող բերքերուն ու վաճառքներուն
յաղակեալ պիտի ըլլան: Իսկ օտար եր
կիր փոխադրութեան վաճառքները սահմա
նադրու խնդրը զանուած մարտաւոր մէջ
պիտի քննուին և պէտք եղածը հոս պի
տի անօրինուի:

Դարձեալ յայտնի է որ օտար երկիրներէ
ուրիշ օտար երկիր փոխադրուելու համար
Օսմանեան երկրէն անցնող վաճառքներն
հարկէն երկու մաքս կը վճարեն, և թէ
որ մինչեւ վեց ամիս հոս մնան ու չփո
խադրուին, վերջին առեւտրական դաշնադ
րութեանց համաձայն հարկւրին ութ
մաքս կը վճարեն:

Մայրաքաղաքի մարտաւոր վերա
տեղութիւնը առեւտրական յարաբերու
թեան գիւրութիւն մը ըլլալու նպատա
կաւ, որոշեց որ այսուհետեւ օտար երկիր
փոխադրուելու յաղակեալ վաճառքի մը
փոխադրութեան համար որոշուած վեց
ամիս պայմանաժամը նաւը տրուած օրէն
հաշուուի:

Եւսթրիա կարգադրութեան վրայ մաք
ստան ժողովն յատուկ կանանդութիւն
մը շինելով՝ օրդաստափառ Այսթրիա հաւա
նութեանը ներկայացուեցաւ:

Եւսթրիայի գործոց պաշտօնէի կող
մէն հրատարակուած յայտարարութիւն
մը կը ծանուցանէ հատարակութեան թէ
ներկայ տեղութիւնները ամսեայ երեքէն ա
ռաջ առեւտրական տունին վերաւ
(հրամայուած) բոլոր դատերը թէպէտ նոյն
թուականէն մինչեւ վեց ամիս թիւարթ
խանէն չներկայանան, անվաւեր պիտի
համարուին:

Սմանադէս այսուհետեւ որ և իցէ
տունելը տալիք զատ ունեցողները թէ որ
խնդրողի տունը օրերէն մինչեւ վեց ամ
իս առեւտրական տունին չներկայանան
և դատերին աւ ներ չտան, այսուհետեւ
իրենց խնդրն անվաւեր պիտի համարուի:

Հատարակող կրթութեան պաշտօնէ
ին որոշամբը Տար Եւ Պիտի մէջ

Տարեկան դիմեն 255 լեւին: Բայց Տէր խմբագիրը լրագրողն ծախքը հոգալու համար գո՛ւնէ 500 բաժանորդի կարօտ ըլլալով, մինչև յառաջիկայ հոկտեմբերի մէջը բաժանորդաց թիւն ստանալու պիտի ըստպատէ և յետ այնորիկ կանոնաւոր կերպիւ հրատարակութիւնը պիտի շարունակէ:

—Տիկոսի Սեղու Հայաստանի լրագրողն հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ:

Ամսոյս (Մարտի) 29ին վեհապետ կաթողիկոս ամենայն Հայոց Տէր Մատթէոսը ընտրեց անդամներ Ներկայաւոր Նորին կայսերական Բարձրութեան մօտ իշխանին և Վոյվոսեան փոխարքային, Նորին կայսերական Բարձրութիւնը, սրբազնատուրը Հայրապետին քաղցրութեամբ ընդունելից և նորա բարեմաղթութեանց հաճոյսիր խօսքերով պատասխանելից յետոյ, հետեւեալ խօսքերով պատգամ տուաւ Վեհապետ Կաթողիկոսը. « Լսեցի թէ հաճաւ է չըջում Հայոց եկեղեցին Ռուսաց եկեղեցոյն հետ միացնելու մասին. ես հաւատացնում եմ ձեզ կայսեր ամուսնով, որ Նա բնաւ այդպիսի մի դիտաւորութիւն չունի: — Թագաւորի սրտին միօրինակ սիրելի են իր բոլոր հաւատարիմ հայատարները, ինչ հաստ է որ պաշտում լինին նրանք: — Թագաւորը ցանկանում է, որ ամեն ոք դաւանի այն հաւատը, որոց մէջ էլ ինքը համոզուած է: Անձ իշխանայն այսօրինակ վկայութիւնը վեհապետ Կաթողիկոսը խորին շնորհակալութեամբ ընդունելից յետոյ, յայտնեց Նորին Բարձրութեանը որ Հայերի սրտում իր նոր պաշտումը է Վերականգնող հայատարութեան զգացումը: Դէպ ի Ռուսաց տէրութիւնը:

Կայսերադէմ իշխանի այս մեծանշան խօսքերը շատաւոր են: Կաղաքի մեր հայրենակիցներին իբրեւ մի երաշխաւորութիւն այն ակնարկութեամբ, որ կառավարութիւնը ունի դէպ ի օտար դաւանութիւնը. յոյս կայ, որ Վեհ իշխանի այս վկայութիւնը վարատեալ այն ամեն համբաւները, որոնք անորոշ կերպիւ տարածուած էին մեր ժողովրդեան մէջ՝ Հայոց եկեղեցին Ռուսաց եկեղեցոյն հետ միաւորելու մասին:

— Սամուռնէն սեպտ. 10 թուով գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Սե Ծովի շրջակայ քաղաքներուն կայսերական քննիչ Ա. սեմ. Ալեքիս Էֆենտին բազմութիւն օգտակար անօրէնութիւններէ զատ՝ հրաման ըրեր է աստանդաւ կան տրոց վարձակալներուն (միւլթեզեմ) որ աստանդաւ կան տուրք անուանով տեղւոյն բնակիչներէն աւելի առածին կտարձուեն:

Այս աղբու հրամանը խիստ օգտակար արդիւնք ունեցեր է ժողովրդեան համար: Վասն զի առանց գաղտնաստանական քննութեանց զիմեղ, լուրեանք ետ տրուած աստանդաւ գումարը ութուան հազար լիւրան անցեր է, և կը յուսարուի եղեր որ նոյնչափ դուրս մ'ալ օրինաւոր գաղտնաստանական քննութեամբ կրնայ վերադառնալ աղքատ ժողովրդեան:

— Պերութեն սեպտ. 8/20 թուով Քուրտի տ'Օւիսին գրուած նամակէ մը լուր կուտայ թէ Տրիպոլիս քաղաքի պահապան զօրաց բժիշկ խաւարի տղաթոր. . . ի հեղեմաստանական օրէին ծովը մանկէ ետեւ տուն դարձած ժամանակի երեք տոմարի և մէկ քրիստոնեայ զանի պարտէզի մը մէջ բռնելով՝ շարաւար բռնաբարեր և իրենց զսպանական վատ կերպի անոր վրայ յաղեցուցեր են: Տղան հայրը Տրիպոլիս կառավարչին րօղբելով յանցաւորաց բռնութիւն ու պատժութիւն խնդրեր է, բայց կառավարչին անփութեղեր է: Ասոր վրայ Վաղարշ հիւստոսն և տեղւոյն զինուորական գումարին հազարապետ Իսա Էֆենտին ամեն Զանք ի գործ դրեր են շարաւարները ձեռք ձգելու, և Իսա Էֆենտին ալ երեք զինուորով Տրիպոլիս բոլոր տուններուն մէջ բռնութիւն է շարաւարները, սակայն անհնար է եղեր գտնել: Չարաւարներէն երկուքը նոր դրուած զօրականներ ըլլալով, Իսա Էֆենտին զանաւոր պահանջներ է քաղաքին կառավարչէն, բայց կառավարիչը չէ ուզեր տալ:

— Նիկոսիոյ կայսէն սեպտեմբեր 18 թուով հետեւեալ լուրերը կը հաղորդեն մեզ:

« Այս տարի Ս. Խաչի տօնին առթիւ Արմաշու Ս. Սարգիս փանքը ամեն

կողմանէ եկած ուխտաւորաց բազմութիւնը կրնամ ըսել թէ ուրիշ տարիներուն հետ բաղդատութեամբ խիստ մեծ էր: Գծադրաբար բաւական ժամանակէ ի վեր անձրեւի երես տեսած չըլլալով, 7—8000 ուխտաւորաց բազմութիւնը շատ նեղութիւն կրեց Արմաշու մէջ ոչ միայն ջրի այլ նաեւ բնակութեան կողմանէ ալ, ըստ որում ուխտաւորաց սեպտեմբերի տեղիները չբաւելով և անցեալ տարի պատահած Արմաշու հրդեհին պատճառաւ ալ հիւրընկալող տուններ շատ չգտնուելով, ուխտաւորաց մէկ մասը վանքներու տակ մնացին:

« Քաղաքի կառավարիչ Ա. սեմ. Մաշուք փաշան լսելով որ Արմաշու ճանապարհով մէկ քանի գողութիւններ եղած են, որոնք գծադրաբար ժամանակէ մը ի վեր անպահաւ են վրձնիս այլ և այլ կողմերը, վաւթացաւ անձամբ ինք ալ Արմաշու երթալ բաւական զինուորներով, ու լսեց մէկ քանին ալ ճանապարհուն վրայ հսկողութեան դրաւ անցող դարձող ուխտաւորաց վաճառ մը չարատահելու համար: Այս նախազգուշութեամբ 7—8000 ի մօտ ուխտաւորք թէ՛ Արմաշու մէջ և թէ՛ ճանապարհներուն վրայ հանգիստ և անվտանգ անցուցին: մէկ քանի գողեր ալ ձեռք անցան: »

— Մայրաքաղաքի ոստիկանութիւնն անցեալ շաբթու Պիւլիսի տէրէի թաղին մէջ անձ մը բռնեց որ տուն մը բռնկեց: Ներսէ վրայ էր: Ոստիկանութեան գլուխը տարուելով եղած քննութիւններուն մէջ խոտովանեցաւ թէ ժամանակէ մը ի վեր հրդեհութիւնը իրեն գործ ըրած է եղեր:

— Մեղեալ երեքշաբթի Բերայի մէջ կին մը զգեստներն հանելու ժամանակ փողբիլ ոսիկ կոճակ մը կրնայ վրայէն, որ ընդունայն տեղը փնտռելէն ետեւ ձեռքի աշտանակը (շաման) գետնին կը դնէ և սպասուէ հին կանչելու համար սենեկին դուռը կը դիմէ: Այս շաբթման մէջ մարտօքը բռնկելով կինը կ'սկսի պօռալ, բայց խեղք ընելով վարադուրի մը մէջ կը պլուր և սպասուէ հին ալ վրայ համեղով կրակը կը մարեն:

Այս առթիւ արժան կը համարենք մարտօքի վրայ եղած հետեւեալ վիճակ: Գրական հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնը քաղել Եւրոպական լրագրէ մը:

Տասն և չորս տարեան շրջանին մէջ միայն Անգլիա 39 927 կին այսինքն օրը ութ հոգի ողջ ողջ այրեր են մարտօքին բռնկելով:

Թայմը լրագրողն այս լուրը տալէ ետեւ կը յաւելու թէ ոչ Տրիպոլիսի զոհերը, ոչ Հիւստոսի այրիներուն զոհերը, ոչ Մոլոք շատուած փայտաւորներն, և ոչ ալ հաւատարմութեան խորոյները մարտօքի չափ մարդալահ ըրած չեն:

— Մեղեալ ուրբաթ օրը մայրաքաղաքի նաւահանգիստին մէջ շաւարի գէպը մը պատահեցաւ: Աղբիւրը բռնող Վալի փաշա անուն շոքեմաւն Իւսիկաւար բռնող եռաթի նաւակի մը դարձելով խորտակեց, և նաւակին մէջը գտնուած 19 անձինքներէն ութը միայն ապրողներով մնացեալներն անհետք եղաւ գտնել:

— Նոյն օրը շատ անգամ դիտուածք մեծամեծ գիւտերու հեղինակ եղած է, այնպէս ալ մարդկութեան օգուտակար եղող կարեւոր գեղերու գիւտն ալ շատ անգամ դիտուած կամ անցաւոր պարագայ արդարեւ է: Մայրաքաղաքի Ժուռնալ լրագրողը կը ծանուցանէ թէ լուրիս յի (Ֆոտուլա) կանաչ տերեւները մը լուրի (Թահթա պիթի) դեմ զօրաւոր դեղ են եղեր, և փորձով տեսնուեր է որ եթէ մարդ անկողինը բոլորեց լուրի կանաչ տերեւներ շարէ, մուրի խաղիմուսներէն ազատ կը մնայ և հետեւ տերեւին այս զօրութիւնը փորձելու համար բաւական է միւրի մը բռնել ու տերեւին վրայ դնել: անմիջապէս կը մեռնի:

— Վաղարշական Օրինին «Սասիմալ լրագրի մէջ հետեւեալ վարպետ մար-

տաննգութիւնը կը կարգանք, որ Փարիզի մէջ բռնուեր է:

Ժամանակէ մ'ի վեր օղորդող խաղաղութիւնը լեցուն կարգ մը Փարիզի այլ և այլ գետներէն ներս կը մտնէ:

Խաղաղութիւնը ըստ մեծի մասին փայտաշէն ձիւր էին: Մարադասն գործաւորներէն մէկը կարծածի երթալով, այն փայտաշէն ձիւրէն մէկը խնամով զննեց ու տեսաւ որ մէջը լեցուն սկիւր էր, ասոր վրայ միւս ձիւրն ալ քննուելով միւ մէկուն մէջ սկիւր կ'մտնէր, որ մեկուն մէջ ալ բո՛ւ կամ օղի գտնուելու:

— Այսպիսի բաներ կան որոնց վրայ տեղեկութիւն ունենայն օգտակար է:

Մեղեալներն Վաղարշ Նիքիտ քաղաքին բնակիչներէն տասն երեք տարեկան տղայ մը՝ մօրէն թիւիւ պատիւ մը չընդունելու համար՝ տունէն կը փախչի, և չհամարձակելով գիշերը տուն դառնալ, կերթայ ցորենի արոն մը մէջ բացօթեայ կը պառկի: Երկրորդ առտուն բանելու գաղղ գործաւորները զինքը կարճեցունեն որ աչքերը բանալով կ'սկսի զանգաւոր թիւրան մը չտեսնել, տղան իր ծնողացը տունը կը բերեն և բժիշկ կանչուելով կը հասկըցուի որ գիշերը դուրս պառկելուն համար լուսինն լոյսը աչքին տեսութիւնը առեր է, և բժշկութեան յոյս չկայ:

— Բեքրապուրիի ուստական Մեղու Հիւսիսային անուն լրագրողն հետեւեալ առաւարական լուր կուտայ:

« Սասիկի պահապանութիւնը խիստ ըզգալի է ոչ միայն գաւառներուն այլ՝ եւ նոյն իսկ Բեքրապուրիի մէջ: Սեղանաւորներն ամենէն յարգի արժեթեւորներուն գրաւագեղը հարիւրին մինչև 9—10 հաւնեցին, թէ և Ուստիոյ Պանքան՝ իբրեւ տէրութեան հաստատութիւն՝ իր գրաւագեղն միշտ հարիւրին վեցուկէսի կը բռնէ:

« Իրաց այս վիճակը խիստ երկիւղելի է, մանաւոր անոր համար՝ որ երբ վերջանալիքը չկրնար գիտցուի:

« Ուստիոյ վաճառներուն ու բերքերուն օտար երկիր փոխադրութիւնն ալ բոլորովն դարձած է ի վնաս մեր վաճառաւոր քաղաքներուն ու նաւահանգիստներուն, որք են Բեքրապուրի, Մոսիւս, Բիւս, Օստաս և այլն:

Այս օր կը շատարանէ, կ'ոչնչարանէ, (քի տի թոս, նը տի ունէ) կրտէ գողութիւնը տեսնուի: Մեծմեան իր վերջին թուոյն մէջ արդարաւոյնցած է այս առաւել ամենեկեայ յոգնուածով մը որուն մէջ մեր վաճառական թիւան նի թեղող բուն խնդրոյն և մեր անոր վրայ խօսածներուն վերաբերութիւն ունեցող և պատասխանող գրեթէ բնաւ բան մը չկայ: Վասն զի իր 512 և 514 թիւերուն մէջ աղբին սիրելի և վաճառութեան ու յարգանալըն արժանի բազմաթիւ եկեղեցական մը փառահամբաւելու փորձ փորձել ետեւ, իր անցեալ շաբաթ օրուն թիւթին մէջ « Խըրմեանը ինչ անձ կըլլայ թող ընայ՝ մեր նպատակը խըրմեան չէ քսելով՝ դատարիք զինուորի պէս իր ըջաւնէն դուրս ելեր և երկար յոգնածի մը վրայ գտաւ յաւելուած մ'ալ կըլլով խըրմեանի առթիւ: Ըստմաններուն բնաւ վերաբերութիւն չունեցող խեղ մը անհարկի աւելորդաբանութիւններ ըրեր է չղիտեք ինչ նպատակաւ:

Թէ որ իրօք Խըրմեան ինչ անձ որ ըլլայ Մեծմեանի նպատակն այն չէ, Մասին ալ Մեծմեանի հետ և իրեն մէջ բերած անպատեհ առարկութիւններուն հետ բնաւ վերաբերութիւն չունի, և չղիւծանի Մեծմեանի հետ « Խըրմեանը վե՛ ձի պատճառ ճանկելով քի փոխանակ աղբին մէջ նորարարած սիրոյ և միաբանութեան քաջալեր և խրախոյս ըլլալու, աղբին մէջ երկարաւակութեան շարժառիթ եղող ցաւալի կիրքեր արժարեւելու: Մեծմեան « կարծեաց աղաւորութեան անուամբ այդ պաշտօնը կրնայ վարել՝ որչափ ժամանակ և ինչպէս որ կուզէ, թէ՛ իր թերթովը

և թէ՛ զատ անտարակներով:

Այսու ամենաշին Գեթ. Խըրմեանի խնդրէն դուրս Մեծմեանի այս անգամ ըրած աւելորդաբանութեանց որչափ և արժէք չունի, մեր այս վերջին յոգնուածին մէջ հարկ կը համարենք համառօտիւ Մեծմեանայի քանի մը յայտնի ստույթիւնները նշաւակել, որպէս զի ընթերցողք առ իթ ունենան նոր գաղափար մ'ալ ընելու Մեծմեանի պարճեցած արդարաւոր, սպասելի, հեղ և սահմանադրական ոգւոյն վրայ, որուն քաղցրիկ փորձերը քանի մը տարիէ ի վեր լիովին կը փայլէ հայ ազգը:

1. Սուտ է Մեծմեանի ըսածք թէ իր 512 թուով առաջին անգամ Գեթ. Խըրմեանի վրայ հրատարակած վաւառահամբաւ յոգնուածին տունը պատան խնդրուած մէջ « Մեծմեանի դեմ չգրած նիս չէ մնացեր, և անձնական կուխեղով իրարու հետ չվիճելու պաշտօնական արդեւ, քը մենք աւերել ենք թշնամական ոգւով:

Կերեի թէ Մասիսն անարատ պատիւ մը պաշտպանելը շատ ծանր եղած է Մեծմեանի. քանզի Խըրմեանի անձնական պատուոյն դեմ իր բերով եղած թըշնամական ամբաստանութեանց վրայ մեր ըրած առաջին դիտողութեան մէջ Մեծմեանի գրչին անձնականին դեմ խօսք մը ըրած չենք: Ինչ հակառակն եթէ անձնական պատուոյ դպեղիք բան մը կայ, Մեծմեանի Լուսա որչափան եկեղեցւոյ բարձրաստիճան պաշտօնէի մը համար ըսած սա խօսքն է թէ « Մեծի գրուած և դրուելներուն նայելով՝ (մարգարեութիւն ալ ունի Մեծմեան) երկինքէն հուր և ջուր տեղացած ժամանակի մարդիկը Խըրմեանին քով աւելի առաքելի կրնան համարուիլ: » Թշնամանք մը՝ որ բնաւ մէկ օրէնքով չկրնար արդարանալ, և չենք գիտեր ինչ պատասխան կրնայ տալ Մեծմեան եթէ այսպիսի ծանր վատահամբաւութեան երկարակայ եղող անձը տեսութեան ատենաներուն բողբելով իր պատուոյն եղած թշնամանաց հատուցումը խնդրէ Մեծմեանին:

Այսպիսի կառավարութիւնը չէ արդիւր և չարիքի լրջափոխ և հանգաւոր վիճարանութիւնները, և մանաւոր անարատ պատիւ մը պաշտպանելու մտօք զրած յոգնուածին քանի որ պատշաճից սահմանէն դուրս ելած չենք: Մեծմեան կերեի թէ տէրութեան արդեւ իրեն վահան բռնել կուզէ, որպէս զի ուրիշ անձնական պատուոյն դեմ իր ըրած յարձակումներուն պատասխան տուող մը չգտնուի: Այս ալ կրնայ Մեծմեանի պարճեցած արդաւորութեան մէկ ուրիշ փորձն ըլլալ բայց հասարակաց արդարաւորութիւնն ուրիշ կերպ կը դատէ, տեսնելով որ նախ Մեծմեան սկսաւ իր 514 թուով Մասիսի դեմ թշնամանք ժայթքել, հետեւաւոր տէրութեան դրած արդեւ լուծողն ինք է:

2. Սուտ է Մեծմեանի ըսածք թէ « Մասիսն ինչ կըլլէ թող ըսէ՛ ինքը պատասխան չպիտի տայ: »

Մեծմեան Խըրմեանի դեմ առաջին անգամ ըրած նախադասից ամբաստանութեանց վրայ մեր դիտողութիւնները չեն երևալով մարտի, Մասիսի գրչին ու ընթացքին չարատասխանող խեղ մը խօսքեր ընելէ ետեւ, երթալով թէ իր որ եւ ինչ ըսածին կամ գրածին դեմ դիտողութիւն մ'ընելը զինքը ազգին գէշ երեւոյնելու նպատակաւ է, « այսուհետեւ այսպիսի գրութեանց պատասխան անգամ տալ չենք ուզեր, որովհետեւ երբեք հոգ ընելը մէկ բաներին չէ ու կրտէ, և արդարեւ այս ըսածին փորձն ալ լիովին տուեր է իր վերջին թուոյն մէջ:

3. Սուտ է Մեծմեանի ըսածք թէ « Մասիսն Խըրմեանը բարձրացնելու համար ընդհանուր ազգը նուազագույնը է, և Մեծմեան վրայ չգրածք չէ մնացեր: » Խնդիր մը մանաւոր ընդհանուր վերածելու արդարեւ Մեծմեանի յիշած Տրքի որ Մեծմեանի գրականին կարօտ

Օգնական խմբագիր
Ա. Մ. ԳՅՈՐԻՑԵԱՆ
Խմբագիր-Տնօրեն
Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՄ ԼՐԱԴՐՈՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՁԻՆԼԻԻ ԽԱՆ